

Commissie Ruimtelijke Kwaliteit

Bezoekadres:
Weesperplein 8
(Vm. Stadstimmertuin 4-6)

Postbus 1409
1000 BK Amsterdam
www.crk.amsterdam.nl

Integrale Commissie Advies nr. 2021-4

Status: definitief

Onderwerp	Marineterrein
Datum	19-5-2021
Commissie	Eric Luiten (voorzitter), Janneke Bierman, Robert Winkel, Tako Postma, Marianne Griffioen, Maartje Veldkamp
Secretaris	Paul Rosenberg
Toelichting	Veronika Meijer (R&D), Marlene Rienstra (PMB)
Overige deelnemers	Joris Broekhuizen (R&D), Iris Thewessen (Atelier Rijksbouwmeester), Michiel van Bönninghausen (Rijksvastgoedbedrijf)

Achtergrond

Kattenburg werd als onderdeel van de Oostelijke Eilanden in het midden van de 17de eeuw bij de stad gevoegd. Het westelijk gedeelte was 's Lands Dok waar in opdracht van de Amsterdamse Admiraliteit eeuwenlang oorlogsschepen werden gebouwd. In de jaren '60 van de twintigste eeuw werd het terrein, gelijk met de bouw van de IJtunnel, geheel opnieuw aangelegd en ingericht voor de Marine. Daarbij bleven voornamelijk op de 'voorwerf' historische gebouwen bewaard.

Al sinds de jaren '90 is sprake van een overdracht van het terrein aan de stad. In 2011 werd dit concreet toen Defensie besloot het terrein geleidelijk te verlaten. Ingezet werd op een gezamenlijke ontwikkeling door het rijk en de gemeente Amsterdam onder regie van een stuurgroep.

In 2017 werd besloten het terrein te programmeren als internationaal innovatiedistrict in combinatie met sport, cultuur en wonen. Dit werd ruimtelijk uitgewerkt in een *Nota van Uitgangspunten* die gereed was in juni 2018. Kort daarop werd door het rijk besloten dat Defensie met een veiligheidsunit en een wervings- en selectiecentrum op het terrein aanwezig zou blijven, waarna een herijking van de gemaakte afspraken volgde. Deze werd vastgelegd in de (ruimtelijke) *Verkenning Marineterrein* (dec. 2018), die op 9 januari 2019 werd voorgelegd aan de Integrale Commissie van de CRK. In de nu gepresenteerde (concept) *Nota van Uitgangspunten 2021* zijn aanbevelingen verwerkt van de IC en van de Hoogbouwadviescommissie. Het is de bedoeling in het najaar van 2021 te komen tot een Projectbesluit.

Vraagstelling

Biedt de *Nota van Uitgangspunten 2021* voldoende perspectief op het ontstaan van een aantrekkelijke, programmatisch gemengde stadswijk en doet het plan voldoende recht aan de cultuurhistorische context en de bijzondere ligging van dit gebied aan de rand van de binnenstad?

Advies

De commissie is onverminderd positief over de hoofduitgangpunten van het plan en ziet een aantrekkelijke mix van een ruim opgezet oeverpark en een dicht bebouwd nieuw gedeelte met woningen en bedrijfsruimten. Het handhaven van een aantal (voormalige) defensiegebouwen als losse objecten in het park geeft aan het gebied een eigen karakter en houdt de bijzondere geschiedenis van Kattenburg afleesbaar.

Ten opzichte van de vorige versie is de maat van de blokken veranderd en is de hoogte aangepast. De commissie gaat daar gedeeltelijk in mee maar merkt ook op dat het plan voldoende robuust moet blijven. De zijde van de Dijkgracht lijkt toch de aangewezen plek voor een grotere hoogte als pendant van de 'pakhuisen' aan de andere zijde van de spoordijk.

Geadviseerd wordt om de nu voorgestelde dieptemaat van de stroken architectonisch te testen: welke maat levert goed bezonde en flexibel in te delen woningen en bedrijfsruimten op en wat zijn de mogelijkheden voor ontsluiting? Het risico van erg diepe blokken is dat de onderste bouwlagen vanwege het gebrek aan daglichttoetreding alleen nog bruikbaar zijn voor bedrijven en stallingen. Dat komt de leefbaarheid op staatsniveau (in de avonduren) niet ten goede. Blijft het concept van smalle parallelle stroken met markante koppen aan het park zo voldoende in stand?

De openbare ruimte toont een ambitieus beeld van groene straten met veel bomen en beplanting, maar het bouwen in hoge dichtheid leidt tot een krappe openbare ruimte. Laten die twee zich met elkaar verenigen wanneer ook de technische infrastructuur van leidingen, riolering, en eventueel ondergronds afvaltransport moet worden ingepast? Geadviseerd wordt het concept verder uit te werken en de haalbaarheid ervan te onderzoeken. Van de 'pocketparks' en het innovatieplein vraagt de commissie zich af of deze het concept van de stroken niet onnodig doorbreken: open ruimte is er voldoende in het oeverpark. De commissie geeft als alternatief mee om de openbare ruimte rond de Scheepskameel uit te breiden. Het behoud van het matige marinegebouw op deze plek voegt weinig waarde toe aan het plan als geheel. Aan de zijde van Dijkgracht kan de commissie zich ook recht in plaats van schuin afgesneden blokken voorstellen met een meer onregelmatig vormgegeven openbare ruimte, maar dat is op dit moment niet meer dan een suggestie.

Overige opmerkingen

Bengnorm

De gekozen stedenbouwkundige indeling en oriëntatie van de blokken heeft in dit stadium al gevolgen voor de manier waarop aan de (Amsterdamse) Bengnorm kan worden voldaan. Is er voldoende dak beschikbaar voor panelen? Leidt een dakprogramma of keuze voor een gedeeltelijk groen dak automatisch tot panelen in de gevel? Kan er worden aangesloten op een warmtenet?

Het verdient aanbeveling om de mogelijkheden en onmogelijkheden nu al mee te nemen in de planvorming.

Windhinder

De zorg die de commissie in het vorige advies uitte over het risico op windhinder is nog niet weggenomen. De nieuwe staten zijn gericht op het zuidwesten. Dat kan, zeker in combinatie met hoogbouwaccenten, onaangename effecten opleveren op maaiveldniveau.

Havenkom

De havenkom is in de presentatietekeningen afgesloten van het Oosterdok. Een gebruik als zwemwater is natuurlijk mogelijk maar de commissie pleit ervoor de kom ook functioneel onderdeel te laten zijn van het openbare water. Het opgeroepen beeld van een stadsvijver doet geen recht aan het nautische verleden van de plek. Een programmering in samenhang met het (buitenmuseum van het) Scheepvaartmuseum of met de Museumhaven ligt hier meer voor de hand. De terreinverharding rond 'Homeland' doorbreekt het (sterke) concept van losse gebouwen in het groen. Is het mogelijk de groenaanleg op deze plek nog uit te breiden?

Brug

De commissie is negatief over het toevoegen van een brug naar de pier van Nemo. Deze doorbreekt de toch al flink aangetaste weidsheid van het Oosterdok en gaat ten koste van het karakter van Kattenburg als afgesloten enclave aan de rand van het centrum. Door de al gerealiseerde brug over de Dijksgracht is het eiland al voldoende verbonden met het stationsgebied en doorgaande fietsroutes. De aanlanding op de Nemopier is ongelukkig en voegt qua tijdswinst voor fietsers en voetgangers nauwelijks iets toe ten opzichte van de bestaande verbindingen.

Amsterdam, 26 mei 2021
Commissie Ruimtelijke Kwaliteit

Eric Luiten, voorzitter

Bijlage

Beleidskaders:

- Bestemmingsplan Oostelijke Binnenstad
- Principebesluit (18 juli 2017)

Aangeleverde stukken:

- 'Marineterrein. Nota van uitgangspunten 2021. Presentatie SIRK' (R&D, 19 mei 2021)
- 'Marine Etablissement. Cultuurhistorische verkenning' (M&A, jan. 2018)